

Project grote gele kwikstaart (*Motacilla cinerea*)

Wil de Veer

Project

Het Brabants Landschap heeft een vergoeding beschikbaar gesteld voor vrijwilligers die een nestkast willen plaatsen in hun regio voor de grote gele kwikstaart (ggk). Deze vergoeding is mede mogelijk gemaakt door financiële ondersteuning van de Nationale Postcode. Meer hierover kunt u lezen in de brochure van Brabants Landschap. De grote gele kwikstaart is tegenwoordig voor haar nestgelegenheid grotendeels afhankelijk van menselijk handelen. Om de populatie in Nederland extra mogelijkheden tot uitbreiding te bieden kunnen er nu speciale nestkasten onder bruggen, duikers en stuwtdjes geplaatst worden. De kasten worden door de firma Vivara in opdracht van Brabants Landschap per tien stuks geleverd. Weet u een geschikte locatie in de Kempen neem dan contact op met Wil de Veer (06 55988328) of Frans Hijnen (040 2423687), die in overleg met Robert Kastelijn de kast zullen plaatsen.

Informatie grote gele kwikstaart

De grote gele kwikstaart is maar iets groter dan de gewone gele kwikstaart. Hij beweegt de staart en het gehele achterlijf constant op en neer. Grote gele kwikstaarten hebben een uitgesproken voorkeur voor snelstromend water. Ze vliegen langs beekjes en bergstroompjes, gaan af en toe op een steen of een tak zitten en wachten tot ze een insect kunnen verschalken. De balts bestaat uit een aantal verschillende gedragingen door het mannetje. Bij een ervan vliegt hij met trage bewegingen en een uitgestrekte staart, maar men heeft ook wel gezien dat hij op de grond naar het vrouwtje toeliep en zich voor haar opstelde in een houding waarbij vooral de zwarte keel opviel. In ons land is het een schaarse

broedvogel en algemene doortrekker (46-58.000 exemplaren, in het najaar*) en wintergast. In de winter is de soort op veel plaatsen aan te treffen o.a. bij vijvers en op platte daken in dorpen en steden. Grote gele kwikstaarten kan men aantreffen in de nabijheid van stuwtdjes, bruggen, grotere duikers, langs de grotere waterlopen, waar de vogel zich voedt met insecten. Ze worden ook vaak gezien in de nabijheid van waterzuiveringsinstallaties. De soort broedt gewoonlijk bij ondiepe, snelstromende heuvelbeken en meren in heuvels; bij langzaam stromende rivieren en stromen in het laagland, maar meestal bij een waterval, stuwtdam, molentocht, sluisgat, gaten in muren van bijvoorbeeld een watermolen en onder bruggen. Het nest zit in een holte of spleet van een oever of rots bij stromend

water of tussen de wortels van bomen aan de oever. Ook wordt er gebruik gemaakt van speciale nestkasten. In Nederland komt de vogel alleen langs de oostgrens voor. In de periode 1998-2000 broedden naar schatting 240-300 paren (Atlas van de Nederlandse broedvogels). Jarenlang had de soort moeite om langs beken in Nederland nog geschikte broedplaatsen te vinden doordat veel rommelige plekken met stenen en oude schuren verdwenen zijn.

Deze prachtige geelgrijze vogel lijkt nu echter met een opmars bezig te zijn. Vooral het aantal winterwaarnemingen is de laatste jaren opmerkelijk gestegen. De laatste jaren verblijft een grote gele kwikstaart 's winters op Golfbaan Welschap, waar hij vaak te vinden is bij de afvalhoop van

gemaaid gras. Een enkele keer betreft het twee exemplaren. Op 26 april trof ik een koppel aan dat voer aan het verzamelen was onder een viaduct bij het Beatrix kanaal, in de nabijheid van Golfbaan Welschap. Nader onderzoek leverde nog geen nestplaats op. Wel werden de vogels nog regelmatig gesignaleerd, zowel langs het kanaal als op de golfbaan.

Beide ouders verzorgen de jongen die na ongeveer 12-14 dagen het nest verlaten.

Nestkastcontrole

De jongen van de grote gele kwikstaart zijn gevoelig voor verstoringen. Omdat het nest zich boven het water bevindt is de kans op mislukken van het broedsel groot.

In 2007 zijn in Noord-Brabant 48 territoria van de grote gele kwikstaart gevonden.

De soort kwam voor in 31 atlasblokken. Er zijn tien blokken gevonden met meer dan één paartje. De beste blokken waren: Eindhoven/Veldhoven (3 paar), Beek en Donk/Aarle-Rixtel (3 paar), Valkenswaard (4 paar) en Eindhoven/Nuenen (5 paar). Zuidoost-Brabant is het bolwerk voor de grote gele kwikstaart. De Kempen herbergt 24 paar en de Peel 12 paar.

De rest van de populatie zit in het noordoosten (4 paar), midden (3 paar) en westen (5 paar). De kwikstaarten hebben een aantal favoriete watergangen. Langs de Zuid-Willemsvaart zijn 8 paar gevonden op een traject van 22 km. Ze broeden er voornamelijk in sluizen. Daarnaast zijn de Dommel (6 paar op 17 km) en de Kleine Dommel (5 paar op 11 km) populair.

De vastgestelde toename van het aantal paren is grotendeels reëel. Methodische effecten lijken weinig invloed te hebben. Het onderzoek in de Kempen was bijvoorbeeld wel wat intensiever binnen de bebouwde kom dan daarbuiten. De grote gele kwikstaart kan honkvast zijn en jaren achtereen op dezelfde plek broeden, maar toch zijn er nogal wat atlasblokken waar ze verschijnen en weer verdwijnen. Van de veertig blokken waar de soort in 2006 of 2007 zijn gevonden, zijn er slechts 21 in beide jaren bezet. Nieuw in 2007 was het voorkomen bij vistrappen. Daar zijn vier paartjes gevonden.

“In 2002 broedden er ‘opeens’ zes paartjes. In 2006 is dit aantal toegenomen tot 39 paar, de meeste in het zuidoosten van Brabant.”

nestkast, Dommel in Eindhoven
foto: Wil de Veer

Veldkenmerken:

blauwgrijze bovenzijde, gele onderkant, lange zwarte staart, mannetjes zomers zwarte keel, 's winters wit; de keel van het vrouwtje vuilgeel.

Grootte: 17-20c

Roep: als van witte kwikstaart maar scherper en hoger.

Nest: vrouwtje maakt een min of meer groot bouwsel van takjes, gras en mos, bekleed met haar en soms veren.

Voedsel: voornamelijk insecten, zoals: muggen, kevertjes, larven van libellen.

Broedseizoen

Het broedseizoen van de grote gele kwikstaart begint vaak al in maart en kan lopen tot in augustus. Er zijn per seizoen 1-2, soms 3 legsels. Er worden meestal 4-6 eieren gelegd, zelden 3-7. Het broeden wordt hoofdzakelijk door het vrouwtje gedaan en duurt 11-14 dagen.

Vanaf een afstand is door observatie vast te stellen of het paartje nog aanwezig is. Met behulp van een spiegeltje kan daarnaast vastgesteld worden of er een broedsel aanwezig is.

Gevaren

De gevaren komen van predatoren o.a. van de bruine rat, kraai en kat. Verder komt verstoring voor vanwege het toerisme op het water, denk bijvoorbeeld aan kanoërs e.d.

Noord-Brabant

Tot einde 20e eeuw broedden grote gele kwikstaarten slechts zelden in Brabant. Sinds 2000 duiken ze steeds vaker op. In 2002 broedden er 'opeens' zes paartjes. In 2006 is dit aantal toegenomen tot 39 paar, de meeste in het zuidoosten van Brabant.

Het plaatsen van de eerste nestkasten door Vogelwerkgroep De Kempen

Onze vogelwerkgroep heeft op 22 april de eerste kasten geplaatst. Het betreft twee kasten die geplaatst werden in het centrum van Eindhoven.

>>

Initiatiefnemers waren Wil de Veer en Frans Hijnen. Laatstgenoemde zag en hoorde de vogel regelmatig in de omgeving van het Stratumseind, hét uitgaanscentrum van Eindhoven.

Het plaatsen van de nestkasten werd mede gedaan op verzoek van de groep Stadsvogelproject gemeente Eindhoven, dat zich o.a. voor deze soort wil inzetten. Met behulp van Waterschap De Dommel, in de persoon van Frits van Laarhoven, werden met een bootje, dat het Waterschap beschikbaar stelde, de kasten onder twee bruggen geplaatst. Een van de kasten hangt vlakbij een vistrap bij het Van Abbe Museum.

In juli werd in de nabijheid van de nestkasten door Frans Hijnen een nest met jongen ontdekt in de klimop die tegen een gebouw aan groeit. Het nest zat op een hoogte van ongeveer 2,5m.

Dit jaar worden er nog kasten geplaatst bij het Beatrixkanaal, bij de Tongelreep, de waterzuivering in Tongelre en bij het afwateringskanaal in Gestel.

Schematisch overzicht van eisen voor het plaatsen van nestkasten

Biotoopeisen:

“Uitzicht” op (vrij helder) stromend water, bij voorkeur ruisend water. Voldoende foeragemogelijkheid (stenige oevers, kort gras). Oevers gelijkmatig, goed te bewandelen door de vogels. Oevers mogen natuurlijk (brokkelig) of kunstmatig zijn. Nabij een hoger object als zangpost bijvoorbeeld een struik, boom of lantaarn. Een veilige, moeilijk te bereiken nestlocatie voor predatoren en nieuwsgierige mensen. Omgeving liefst rommelig. Voorkeur voor menselijke bouwsels zoals: waterzuiveringen, sluizen, bruggen, stuwen, watermolens, overige gebouwen naast stromend water. Kast niet pal in de zon, of pal in de wind hangen, bij voorkeur onder een brug e.d. Kast op 1-2 meter boven het water hangen en zoveel mogelijk uit het zicht.

Informatie en gedeelte van tekst overgenomen van:

Vogelwerkgroep van het I.V.N. in Losser.

Vogelwerkgroep Neede.

Brochure uitgegeven door Brabants Landschap.

www.grotegelekwik.nl

Mullarney Killian, Svensson Lars,

Zetterström Dan, Grant Peter J., ANWB

Vogelgids van Europa

Harrison C., Elsevier broedvogelgids

** Vogeltrek over Nederland*

© Foto's: Wil de Veer ■

Grote gele kwikstaart
foto: Robert Kastelijm